

El butlletí militar, salvat per un llibreter de vell

La Catalunya real del 1945-46 era un secret militar. El llibreter de vell de Barcelona Joaquim Costa ha recuperat el butlletí confidencial de l'exèrcit franquista. Numerats des del número 1, arriben fins al 50.

LLUÍS BONADA

Joaquim Costa, el conegut llibreter de vell de la plaça de Sant Just de Barcelona, ha recuperat una part de la història de Barcelona i de Catalunya més amagada del segle XX. Barrejat amb uns lots de revistes antigues i pape-rassa de tota mena, que un intermediari havia aplegat després de fer tractes amb unes persones que volien fer neteja del pis, va aparèixer el sorprenent aplec de folis escrits a màquina. No eren cartes, ni l'original de cap novel·la.

La importància dels fulls es podia deduir de l'encapçalament: “*Secreto. Boletín Semanal de Información*”. I del segell, estampat al cantó dret superior: “*41 División. Estado Mayor. Representación*”. La 41 Divisió militar corresponia a la primera divisió de la quarta regió militar, la de Catalunya. I, finalment, de la data del primer butlletí, la setmana del 20 al 26 de maig de 1945. Ara el llibreter es manté a l'espera que algun arxiu públic, o un particular, li faci una oferta.

Numerats des del número 1, els butlletins, que poden tenir un màxim d'onze pàgines, arriben fins al 50, corresponent al mes d'octubre del 1946. És una etapa clau en la supervivència del franquisme, la de la caiguda dels règims feixistes

totalitaris europeus i la victòria de les democràcies aliades. El règim perillava, tenia por i no sabia si superaria la prova de foc. Molta gent estava convençuda de la imminent caiguda de la dictadura. Carles Pi i Sunyer, alcalde republicà de Barcelona, va escriure en un report sobre la situació a Catalunya i Espanya relatiu als anys 45 i 46, elaborat a l'exili a partir de les notícies que li arribaven de Barcelona, que “la gent que pensa en polític dóna per feta la desaparició de Franco de l'escena espanyola, com també del falangisme”.

Aquesta esperança va animar la lluita política i sindical clandestina. L'empitjorament de l'economia i la fam, més les condicions de vida i de feina, incitaven a fer accions de protesta. Però, per la premsa de l'època, Barcelona, Catalunya i Espanya vivien plàcidament, sense dificultats de cap mena, en un món feliç. Ni el més innocent atracament –pa de cada dia– no podia ser recollit pels diaris. Ja no parlem de les accions del maquis, les pintades, les vagues, les pallisses del SEU a la Universitat, les escampades de fulls per l'oposició, o la col·locació de banderes catalanes. Sobre l'alteració de l'ordre públic, els diaris s'havien de limitar a reproduir les notes oficials que donaven compte de les brillants operacions saldades amb la captura de delinqüents.

JORDI PLAY

LLUÍS BONADA (Ripoll, 1948)

“La crònica fidel i inèdita de la descontenta Catalunya dels difícils anys 1945-1946 va arribar de manera misteriosa a mans d'un llibreter de vell de Barcelona, Joaquim Costa, llavors establert a la plaça de Sant Just. Eren els primers cinquanta números d'un butlletí secret de la Quarta Divisió Militar, la corresponent a Catalunya. La meva relació amb els llibreters de vell em va permetre accedir-hi en exclusiva com, en general, em va permetre aprofundir en l'estudi de la literatura i la cultura catalanes de les èpoques moderna i contemporània. EL TEMPS ha estat el mitjà on he pogut exercir, durant molts anys, i fins a la meva jubilació, un periodisme cultural documentat, amè, crític, de llarga volada i independent.”

En aquest context és natural que els militars volguessin, més que mai, estar ben informats del que passava al carrer, ple de tota mena de rumors i també de queixes, i de les accions dels partits de l'oposició, tant a dins com a l'exili. També de les reaccions i accions dels qui havien combatut al costat de Franco, com la Falange, i en especial de monàrquics i carlistes.

Aquesta col·lecció del butlletí s'ha salvat excepcionalment de la destrucció que l'exèrcit franquista –a diferència del Govern Civil i la Falange– ha fet del seus arxius secrets. No és la còpia del butlletí que arribava als generals de la 41 Divisió, sinó la que quedava en poder del servei d'informació, perquè hi apareix, adherit amb grapes a un número, l'original signat i segellat d'un telegrama postal del general cap de la 41 Divisió demanant la comprovació d'unes quantes notes.

El servei d'informació militar que elabora el butlletí salvat pel llibreter fa un seguiment de les notícies referents a Espanya divulgades per les emissores estrangeres. El primer número fa una relació de les emissores estrangeres que “propagan notícies subversives contra España” en espanyol, cosa que indica que no hi ha números anteriors a aquest primer. Amb les hores d'emissió, la freqüència i la longitud d'ona. A més de les conegudes de la BBC de Londres i Radio España Independiente, n'hi ha dels Estats Units (Nova York i Boston en són algunes localitzacions), Leopoldville, Gibraltar, Rabat, el Marroc francès, Niça i moltes més de sigles diverses que el servei no pot identificar. Més que no les habitualment citades. A més, el servei també recull notícies emeses per les emissores.

Ara, la part documentalment més valuosa del butlletí és la que dona informacions confidencials de font directa, la majoria sobre Barcelona i voltants. Cada nota indica el caràcter de la font, l'origen de la confidència. Poden ser uns “testimonis directes del fet”, o comentaris sorgits a la Universitat de Barcelona, a la presó Model, a les casernes, en medis religiosos, al carrer o al Govern Civil

MARC VILA

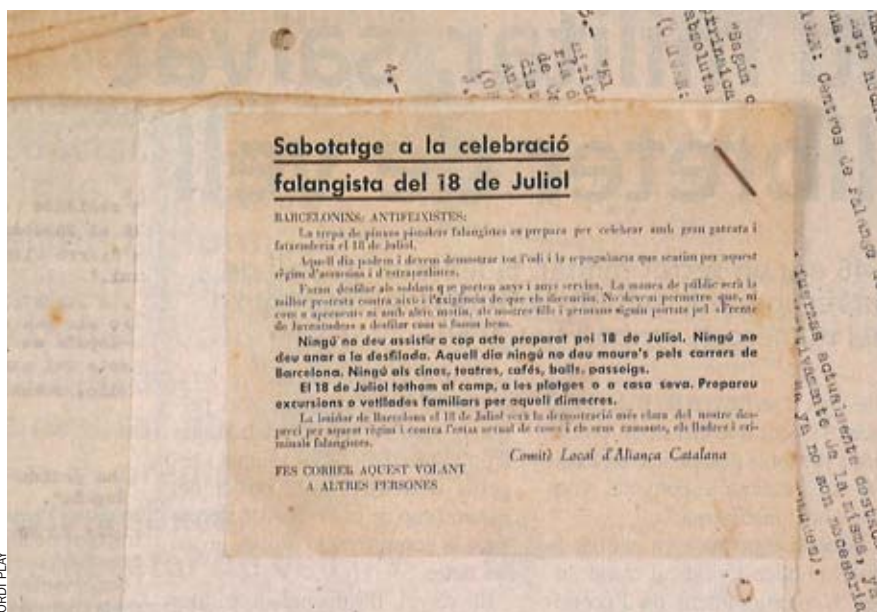
Joaquim Costa, tractant de llibres antics i documents de la plaça de Sant Just de Barcelona. Ha posat a la venda el Boletín de Información, secret, de la 41 Divisió militar, corresponent als anys 1945, 1946, un valuós document d'època.

mateix. També poden ser informacions facilitades per la FET y de las JONS, és a dir, la Falange, o pel Servei d'Informació de la Guàrdia Civil.

El redactor del butlletí reparteix les notes entre els apartats “Comentarios y rumores”, “Otras noticias” i “Actividades extremistas”. Més ocasionalment, i amb l'augment de les activitats extremistes, hi apareixen seccions específiques com ara “Información política”, “Huelgas”, “Atracos”, “Prensa clandestina”, i “Propaganda clandestina”.

Els butlletins transcriuen els textos clandestins i, en algun cas excepcional, hi ha, afegit, l'original, si ocupa poc espai, com fulls volants. En una ocasió s'arriben a traduir “directamente del original en català”, deu articles del periòdic *Endavant*. *Butlletí Interior del Moviment Socialista de Catalunya*, del 27 d'octubre de 1945, que diu el butlletí militar, es fa a Perpinyà, a més de publicacions com *Resistència*, *Foc Nou*, *L'Hora*, “etc”. La difusió es fa, explica, per diversos procediments, entre els quals la valisa diplomàtica francesa.

La lectura del butlletí és un apassionant viatge a la Barcelona real, clandestina o no, del 45-46, una de les més amagades de la història, per causa de l'excepcional i efectiva duresa de la censura de premsa i ràdio. Amb relació de fets desconeguts pels historiadors. I, a més, amb una extensa transcripció dels quantiosos rumors

JORDI PLAY

Full volant del “Comitè local d'Aliança Catalana” afegit a un butlletí secret d'informació.

AHCB-AF/PÉREZ DE ROZAS

A l'esquerra, una de les manifestacions autoritzades pel règim, una d'anticomunista, del 21 de febrer de 1946, quan passava per la plaça de la Universitat. A la dreta, el governador civil Correa Veglison, en una clara postura mussoliniana, visita el "camp d'experimentació de patates", de Granollers, el dia 5 de juliol del 45, un mes abans que Franco el destituís per massa feixista, massa camisa blava.

de l'època, la majoria sobre la caiguda del règim, molts dels quals eren més aviat símptoma d'un desig que no pas reflex d'una realitat.

La pèrdua d'entusiasme franquista és una de les conclusions que se n'extreu. Per exemple, el 18 de juliol del 45 Barcelona es buida i els ciutadans ja no

s'hi queden per celebrar l'aniversari. El butlletí constata, citant informacions de la Falange, que és un fet palpable que havia circulat molt poca gent pels carrers, i que els cinemes i teatres no havien obtingut l'èxit d'algunes altres festes. La gent se'n va a la muntanya i a la platja, i el rumor (recollit pel butlletí)

ho considera un sabotatge a la celebració falangista. Aquesta acció de sabotatge havia estat demanada pels grups de l'oposició amb escampades de fulls volants, com la d'Aliança Catalana. El butlletí n'incorpora un exemplar. També recull, de la Guàrdia Civil, el rumor que alguns obrers s'han negat a assistir

COMENCEM EL #NOUPAÍS

«Anem a Europa per explicar que estem començant la feina de transformació d'un país, el nostre»

Josep-Maria Terricabras

www.noupais.eu

ARA, A EUROPA

**ESQUERRA
REPUBLICANA**

NEC NOVA
ESQUERRA
CATALANA

Catalunya *SI*

als àpats d'empresa del 18 de juliol, festa de l'Exaltació del Treball. A més, "grups d'obrers, sota pretext d'excursionisme, pretenen fer reunions clandestines a muntanya". El butlletí anota després que el setè aniversari de la Liberació de Barcelona, del 46, ha transcorregut en un ambient d'indiferència política, amb escassa presència de banderes i domassos als balcons particulars.

Mentre la premsa informava que el governador civil Correa visitava el "camp d'experimentació de patates de Granollers", o que el seu successor, Barba, inaugurava menjadors d'adults i presidia menjars infantils al carrer, els militars s'assabentaven, gràcies al butlletí secret, que les dones es queixaven públicament als mercats (se n'esmenten uns quants) de la "impossibilitat de la vida, cada dia més penosa per a l'obrer", i n'acusaven Franco i els falangistes. La situació empitjorarà. Com diu una nota posterior, de gener del 46, "en realitat escassegen articles com carn, peix, ous, conserves, tabac ros, llumins, sabó, lleixiu, etc., que fa poc es venien gairebé lliurement". Un grup de dones proven d'assaltar el mercat de Sant Antoni i els botiguers han d'amagar els articles. I uns ferroviaris assalten un tren al Morrot per robar-ne el carbó i revendre'l.

El servei d'informació militar no disposava dels recursos suficients per a confirmar i concretar tots els detalls. Això afecta la informació dels apallissaments a la Universitat de Barcelona, del febrer del 46. La nota corresponent diu que l'estudiant més durament torturat s'anomena Folch, "parent del conegut escriptor català Josep Maria Folch i Torres". L'estudiant i futur escriptor Ramon Folch i Camarasa, fill de l'escriptor Folch i Torres, va ser un dels catalanistes interrogats pels falangistes del SEU, però l'apallissat amb més duresa va ser Josep Carrasco. La descripció de la tortura, això sí, s'acosta força a la realitat. El van apallissar, li van arrancar el pèl de les cames i li van clavar plomins, "a pesar de les lamentacions del tal Folch que escopint sang per la boca deia a crits que li tinguessin consideració, que era tuberculós". La nota conclou amb una constatació moral d'interès: "La conducta d'aquests delegats ha estat molt comentada entre els alumnes com a inhumana". La font són "alumnes de la Facultat de Dret".

Notes escollides del butlletí secret

Transcrivim, en una redacció simplificada i girada al català, un recull variat de les informacions redactades pel servei secret d'informació militar, dels anys 1945 i 1946. Al final, entre parèntesi, s'indica la font de la notícia.

Església i maçoneria. Juny, 1945. La dissolució dels Tribunals Especials es creu deguda a les exigències dels governs aliats. Tanmateix, la dissolució del Tribunal Especial de la Repressió de la Maçoneria ha causat malestar en el clergat, que opina que és un pas enrere en defensa de la religió. (Falange)

El 'No-Do', xiulat a Andorra. Als cinemes d'Andorra, quan el *Caudillo* apareix al *NO-DO* és xiulat i criden mort a Espanya. (Falange)

Assalt ultra al cinema Savoy. Un grup de joves apedreguen, el dia 16, cartells i vitrines del cinema Savoy del passeig de Gràcia. (Testimonis del fet) Son falangistes que l'assalten, perquè projecten films de la victòria aliada. També assalten quioscs que venen la revista *Victory* i es manifesten cridant visques a Hitler i al Japó i expressions contra la Gran Bretanya i els Estats Units. (BBC)

Hitler, sense funeral. Ha estat objecte de molts comentaris la suspensió dels funerals per l'ànima de Hitler. Hom creu que ha estat el bisbe, qui ha prohibit la celebració per raons purament polítiques, seguint les formes del discurs del Sant Pare de condemna del nacional-socialisme. La decisió ha causat malestar en una gran part dels catòlics i en especial entre els elements de Falange. (Falange)

Restriccions d'aigua i llum. Amb motiu d'haver quedat Barcelona sense aigua els dies 29, 30 i 31 d'agost, la gent mostra el seu descontentament per aquesta restricció i la de l'electricitat. D'aquesta situació, se n'aprofita el comentari públic difonent el rumor que la situació de Franco és cada cop més insostenible. (Comentari públic)

Rumor sobre Falange. Setembre. Després de la supressió de l'obligatorietat de la salutació nacional i d'algunes notícies sobre futures eleccions difoses per la premsa i la ràdio nacional, el rumor popular comenta que Franco he decidit de suprimir la Falange, perquè en aquests moments compromet la seva situació política. (Comentaris públics)

Temor alemany. Els alemanys residents a Barcelona han retirat els fons dels bancs, temorosos que l'Estat espanyol no els els confisqui. (Falange)

Soldat alemany fugat. Un presoner de guerra alemany ha manifestat que, als camps de concentració de França, s'hi està molt malament. Només fan un àpat el dia, de peles de patates torrades i aigua, i en ocasions extraordinàries de patates podrides i pa sec. Molts dels seus companys han desaparegut "misteriosament". Té 23 anys, és enginyer i pilot de caça. Ha passat a Espanya pels mals tractes, fam i epidèmia que hi ha als camps aliats. (Guàrdia Civil, que el conduïa de Lleida a Miranda de Ebro)

continua a la pàg. 102 >>>

ve de la pàg. 101 >> **Carestia.** Desembre. Dones, segons sembla derrotistes, comenten públicament pels mercats la impossibilitat de la vida, cada dia més penosa per a l'obrer, acusant-ne deliberadament, com a culpables, Franco i els falangistes. (Testimonis, al mercat de Sant Antoni i en un tramvia que passa pels mercats del Paral·lel, Sants i Collblanc)

Anunci misteriós. 1946. Gener. *La Vanguardia Espanola* del dia 13 de desembre, a la pàgina 17, secció "Varios" inseriria la nota següent: "La Señora R. G. de 70 años de edad ha sido operada de las amígdalas por el doctor Luis Viscasillas, con gran éxito". Sembla que el doctor Viscasillas no existeix, per la qual cosa cal suposar que es tracta d'una contrasenya, de significat ignorat. (Falange)

Montserrat, separatista. Es comenta que els monjos del monestir benedictí de Montserrat fan una campanya de separatisme català i contra l'exèrcit. Es diu que el bisbe ha hagut d'intervenir-hi, i es fa notar que, segons la premsa, el capità general havia rebut l'abat del monestir. (Organitzacions catòliques)

Sacerdots conspiradors. Febrer. Es comenta que el bisbe ha prohibit que els sacerdots vesteixin de paisà, sota

pena de suspensió *a divinis*. Segons els rumors, aquesta mesura ha estat dictada per evitar el cas freqüent que, vestits de paisà, bastans capellans assistien a reunions clandestines separatistes i catalanistes. (Comentari reservat en associacions catòliques)

Rebel·lió a la Model. Març. Amb motiu de l'execució a garrot vil del comandant del maquis Crisanto García, i de nou més, els presos de la Model es rebel·laren quan foren obligats a cridar *Viva España*. (Pres en llibertat vigilada)

Soldats desertors. Juliol. El dia 19 de juliol van arribar a Osseja cinc soldats de l'exèrcit espanyol que van manifestar a les autoritats franceses que havien desertat de Ribes de Freser. El mateix dia va arribar al poble una senyora amb una nena i un home procedents de Barcelona, que van baixar a la Molina i van passar a França a peu. (Guàrdia Civil).

Fracàs de la rebaixa de preus. Agost. La campanya de rebaixa de preus és un ridícul fracàs a Barcelona. Amb tota tranquil·litat es comenta públicament el fracàs del governador civil que per aconseguir la rebaixa reuneix de primer els industrials i comerciants perquè fixin els preus. Cap establiment no ha rebaixat els preus; encara els han apujats, fins a un 50 per cent. (Comentaris en fàbriques, mercats i cafès)

Nova OBRA COMPLETA de VICENT ANDRÉS ESTELLÉS amb Estudi introductor i Revisió filològica

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**

Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.com

La universitat és un dels punts d'interès del servei secret. Pintades catalanistes i quadres de Franco i José Antonio pintats amb creus. Una bomba al despatx del SEU. Un petard a la capella durant la missa de l'Estudiant Caigut. Aldarulls i suspensió de classes. I assalts a tramvies.

El butlletí reporta amb detall allò que Josep M. Lòpez-Picó va qualificar, en el seu dietari, l'estiu del 45, d'"esgarips extremistes dels fugitius i exiliats i tota mena d'entremaliadures enyoroses de velles conspiracions dels il·lusos de sempre". És a dir, un gran nombre de pintades; l'increment de la propaganda i de reunions clandestines, fins i tot per part del Requetè i dels monàrquics; col·locacions de banderes "separatistes catalanes" a la Sagrada Família, al damunt de l'anunci Iluminós Nutrona-Marcona-Cafetona-Crema de Almendras de la plaça de la Universitat, al davant d'Hispano Olivetti i en una sala de la fàbrica Torras del Poblenou, i més; els indicis de catalanització de l'Església i de Montserrat; desercions de soldats; atracaments, molts atracaments, de bancs, botigues i fàbriques, i moltes més vagues de les que han pogut recollir els historiadors.